

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Людський розвиток

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

23 «Соціальна робота»
232 «Соціальне забезпечення»
перший (бакалаврський)
Управління соціальною сферою

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Завідувач кафедри
соціальної економіки

Галина НАЗАРОВА

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри соціальної економіки
Протокол № 2 від 07.09.2021 р.

Розробник (и):
Дем'яненко Аліна Анатоліївна, д. філ., викладач кафедри соціальної економіки.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

«Людський розвиток» є складовою частиною блоку обов'язкових навчальних дисциплін спеціальності 232 «Соціальне забезпечення», освітньо-професійної програми «Управління соціальною сферою». Актуальність її вивчення полягає у тому, що у сучасних умовах розвитку суспільства основними чинниками досягнення соціально-економічних цілей і завдань стають знання, освіта, інтелектуальні здібності, здоров'я, повнота людського життя і можливість вільної реалізації людського потенціалу. Ці процеси поклали початок необхідності теоретичного переосмислення суспільних відносин та суспільного виробництва, зокрема виділення нового ресурсу та фактору виробництва – інтелектуально-творчих здібностей людини. Саме необхідність змін в процесі економічної модернізації висуває на перший план проблеми розвитку людських ресурсів та людського капіталу, що дозволяє визначити принципово важливе джерело економічного зростання, яким є людський розвиток.

Метою навчальної дисципліни «Людський розвиток» є надання студентам необхідного обсягу знань з теоретико-методичних і практичних основ, людського розвитку, сприяння розширенню можливостей та ідей людського розвитку в Україні серед студентів.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	3
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	Залік

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Трудове право	Державне регулювання соціальної сфери
Соціологія	Економіка праці та соціально-трудові відносини
Психологія	Соціальне підприємництво
Демографія	Основи соціальної політики
	Соціальний аудит та інспектування
	Інформаційно-комунікаційне забезпечення соціальної сфери

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	РН 2. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення.
	РН 3. Застосовувати методи збору інформації, аналіз документів, опитування та спостереження.
	РН 4. Вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу системи соціального захисту населення.
	РН 5. Використовувати механізми призначення

	<p>фінансової соціальної допомоги, пенсій.</p> <p>РН 6. Застосовувати базові знання про основи економічної допомоги об'єктам соціального захисту.</p> <p>РН 7. Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення.</p> <p>РН 8. Застосовувати засоби соціально-правової політики в сфері соціального захисту, базові знання з юриспруденції та законодавства України в галузі соціального забезпечення.</p> <p>РН 9. Виявляти готовність до взаємодії з колегами по роботі, приймати управлінські рішення в організації роботи виконавців.</p>
<p>ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини громадянина в Україні.</p> <p>ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p>	<p>РН 10. Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.</p> <p>РН 11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення.</p>
<p>ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини громадянина в Україні.</p>	<p>РН 12. Аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності.</p> <p>РН 13. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.</p> <p>РН 14. Визначати зміст співпраці з організаціями та установами з метою залучення їх до соціального захисту населення.</p> <p>РН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.</p> <p>РН 16. Застосовувати нормативно-правову базу в захисті соціальних груп населення.</p> <p>РН 17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.</p> <p>РН 18. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.</p> <p>РН 19. Ефективно працювати як індивідуально так і у складі міждисциплінарної команди фахівців.</p>

РН 20. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

РН 21. Визначати психологічні особливості при роботі з різними верствами населення.

РН 22. Використовувати інформаційні технології у формуванні та розвитку системи соціального забезпечення.

РН 23. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні аспекти людського розвитку

Тема 1. «Людський розвиток» як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень.

- 1.1. Передумови виникнення концепції людського розвитку.
- 1.2. Економічне зростання і людський розвиток в історії економічної думки.
- 1.3. Мета, завдання і предмет вивчення дисципліни «Людський розвиток».

Тема 2. Сталий людський розвиток.

- 2.1. Особливості сталого розвитку.
- 2.2. Цілі розвитку тисячоліття: виклики та досягнення.
- 2.3. Засади справедливості та усталеності людського розвитку

Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку.

- 3.1. Концепція людського капіталу.
- 3.2. Інвестиції в людський капітал.
- 3.3. Методи економічної оцінки ефективності інвестування в людський капітал.

Тема 4. Індекс людського розвитку.

- 4.1. Сутність і структура індексу людського розвитку.
- 4.2. Методика розрахунку індексу людського розвитку та його складових.
- 4.3. Переваги і недоліки методики розрахунку індексу людського розвитку Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй.

Тема 5. Індексу регіонального людського розвитку.

- 5.1. Національна методика вимірювання регіонального людського розвитку.
- 5.2. Динаміка індикаторів людського розвитку регіонів України.
- 5.3. Зарубіжні підходи до вимірювання людського розвитку на мезорівні

Змістовий модуль 2. Складові людського розвитку.

Тема 6. Здоров'я і тривалість життя в контексті людського розвитку.

- 6.1. Здоров'я і довголіття як передумови і наслідок людського розвитку.
- 6.2. Проблеми сучасного способу життя, що впливають на погіршення стану здоров'я населення.

6.3. Підвищення ролі профілактики захворюваності та смертності.

Тема 7. Освіта, культура та інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку.

- 7.1. Освіта як передумова, чинник і результат людського розвитку.
- 7.2. Особливості розвитку освіти в Україні
- 7.3. Провідні стратегії розвитку освіти у різних регіонах світу.
- 7.4. Концепція навчання упродовж життя.

Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток.

- 8.1. Продуктивна зайнятість – основна ланка між досягненням економічного зростання та ЛР.
- 8.2. Нові форми зайнятості.

Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток

- 9.1. Поняття добробуту в концепції людського розвитку. Рівень життя і основні показники його вимірювання.
- 9.2. Економічна нерівність і можливості людського розвитку.

Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку

- 10.1. Гендерний розвиток як предмет дослідження та соціального управління.
- 10.2. Гендерна нерівність у людському розвитку.
- 10.3. Чоловіки і жінки на ринку праці: нерівність соціальних можливостей – різні економічні результати.
- 10.4. Соціальна політика рівних можливостей.

Перелік та зміст лекційних, практичних, лабораторних занять у повному обсязі представлено у рейтинг-плані навчальної дисципліни.

Методи навчання та викладання

У процесі викладання дисципліни «Людський розвиток» використовуються різні методи навчання. Так, серед методів навчання, спрямованих на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти використовуються: пояснювально-ілюстративний метод (1 – 10), дискусії (1, 2, 6, 8, 9, 10), презентації (1 – 10), індивідуальна робота та робота у групах (1, 3, 4, 5, 8, 9), кейс-стаді (2, 9), експрес-опитування (3, 9), індивідуально-дослідна робота (10).

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни «Людський розвиток» здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою оцінювання.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати залік – 60 балів);

підсумковий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Залік виставляється як загальна сума балів, набраних за результатами поточного контролю.

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:

лекцій: активна робота на парі за умови відповіді студентом на поставлені викладачем питання, які свідчать про ступінь засвоєння лекційного матеріалу.

практичних і семінарських занять:

активна робота на парі за умови виконання студентом практичних завдань, участь студентів в обговореннях, дискусіях, кейс-стаді, експрес-опитуванні, вирішенні різноманітних індивідуальних і групових завдань. Загальна кількість балів – 54.

презентація, що має бути виконана в середовищі PowerPoint. Максимальна оцінка ставиться за умови наявності не менше, ніж 10 слайдів, які у повній мірі розкривають зміст її теми, та відповідного представлення матеріалів презентації. Загальна кількість презентацій – 1. Максимальна оцінка за презентацію – 6 балів.

колоквіум. Протягом семестру студенти пишуть 2 колоквіуми. Максимальна оцінка за кожен з колоквіумів 10 балів. Максимальна кількість балів за обидва колоквіуми – 20. Перший колоквіум включає теми 1–5, а другий колоквіум – теми 6–10.

індивідуальне завдання. Протягом семестру студенти пишуть індивідуальне завдання на знання предметної області дисципліни. Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання складає – 10 балів.

самостійної роботи: домашні завдання. Кожне домашнє завдання оцінюється в балів за умови правильного виконання та наявності відповіді. За відсутності відповіді або за наявності помилок оцінка знижується на 0,5 бали. Кількість домашніх завдань – 2, максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить 10.

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює 100. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 1	Тема 1. «Людський розвиток» як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень.	Робота на лекції	
	Семінарське заняття	Міні-дискусія «Розвиток концепції розширення людських можливостей».	Активна участь в обговоренні теми дискусії	4
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття.		
Тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 2	Тема 2. Сталий людський розвиток.	Робота на лекції	
	Семінарське заняття	Семінарське заняття: Способи поширення ПРООН ідеї і практики людського розвитку. Кейс-стаді за темою лекції.	Активна участь у вирішенні завдань, участь у кейс-стаді	5
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття.		
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 3	Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення задач з ефективності вкладення інвестицій в людський капітал.	Активна участь у вирішенні завдань	4
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до практичного заняття.		
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 4	Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення задач з ефективності вкладення інвестицій в людський капітал.	Активна участь у вирішенні завдань	4
		Проведення експрес-опитування.	Результати експрес-опитування	5

	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.		
Тема 4.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 5	Тема 4. Індекс людського розвитку.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення завдань з розрахунку індексу людського розвитку (а також інших індексів з сімейства показників, які вимірюють людський розвиток у різних його аспектах) для окремих країн світу.	Активна участь у вирішенні завдань	5
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання домашнього завдання.	Виконання домашнього завдання	5
		Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.		
Тема 5.	Лекція 6	Тема 5. Індексу регіонального людського розвитку.		
	Практичне заняття	Вирішення завдань з розрахунку індексу людського розвитку регіонів України. Колоквіум 1.	Активна участь у вирішенні завдань	5
			Колоквіум 1	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.		
Тема 6.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 7	Тема 6. Здоров'я і тривалість життя в контексті людського розвитку.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Міні-дискусія на тему «Здоров'я і тривалість життя в контексті людського розвитку».	Активна участь у міні-дискусії	4
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.		
Тема 7.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 8	Тема 7. Освіта, культура та інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку.	Робота на лекції	
	Семінарське заняття	Презентація на тему «Системи освіти різних країн світу».	Активна участь в обговоренні	6
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до практичного заняття.		

Тема 8.	Аудиторна робота			
	Лекція 9	Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Міні-дискусія на тему «Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток».		5
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання домашнього завдання.	Виконання домашнього завдання	5	
	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття.			
Тема 9.	Аудиторна робота			
	Лекція 10	Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Кейс-стаді за темою лекції.	Активна участь в обговоренні	4
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.			
Тема 9.	Аудиторна робота			
	Лекція 11	Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Ділова гра за темою лекції.	Активна участь у діловій грі	4
		Проведення експрес-опитування.	Результати експрес-опитування	5
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.			
Тема 10.	Аудиторна робота			
	Лекція 12	Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Виконання індивідуального завдання.	Активна участь у виконанні завдання	10
		Колоквіум 2.	Колоквіум 2	10
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.			
Загальна максимальна кількість балів по дисципліні			100	

Рекомендована література

Основна

1. Агавердієва Х. Ф. Людський розвиток : робоча програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» першого (бакалаврського) рівня. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 10 с.
2. Агавердієва Х. Ф., Іванісов О. В. Людський розвиток. Методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» першого (бакалаврського) рівня. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 41 с.
3. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2006. 308 с.
4. Тимошенко Л. М., Сардак С. Е., Більська О. В. Людський розвиток: навч. посіб. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2010. 107 с.

Додаткова

5. Дем'яненко А. А. Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку: дис. ... д-ра філ.: 051 «Економіка» / ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків, 2020. 360 с.
6. Лібанова Е. М. Людський розвиток в Україні. Оцінка та прогноз рівня життя населення: кол. моногр. НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 270 с.
7. Черенько Л.М. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності: монографія. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2021. 423 с.

Інформаційні ресурси

8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>.
10. Національна доповідь про людський розвиток. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <https://idss.org.ua/index>.
11. Про програму розвитку ООН в Україні URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/aboutus.html>.
12. Реєстр наукових фахових видань України. URL: <http://nfv.ukrintei.ua/>.
13. Регіональний людський розвиток. *Статистичний бюлетень Державної служби статистики України*. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/ Arhiv_u/Arch_rir_zb.htm (дата звернення: 18.02.2018).
14. Репозитарій Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/>.
15. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua /napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvitku-za-2017-rik/>.
16. Сайт персональних навчальних систем Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7192>.
17. Харківська державна наукова бібліотека ім В.Г. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com/>.
18. UNDP. Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en>.